

Bekymringsfullt skolefrfall

Aleksandra Markovi#

ped.psyk-rådgiver/psykolog i Bærum kommune

Forfatterne tør å stille vanskelige spørsmål og å utfordre dagens system.

Trude Havik *Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*, Gyldendal Akademisk, 2018. 197 sider

Stadig flere forskningsfunn konkluderer med at skolefravær er et økende problem blant dagens barn og unge, og økt press løftes frem som en av grunnene til at det finnes stadig flere «skoleskadde» barn og voksne. Innehar skolesystemet nok relasjonell kompetanse til å kunne ivareta alle, også de sårbare? Gjennom å presentere det nyeste på forskningsfronten går Haviks bok hånd i hånd med den mer praksisnære boka *Tett på*, som er basert på arbeid med ungdom.

Som psykolog og med flere års erfaring fra arbeid i PP-tjenesten mener jeg det er på høy tid å stille spørsmål om hva det er med dagens samfunn og skole som gjør at vi ser en stadig økning i psykisk uhelse blant våre barn og unge. Begge disse bøkene er viktige bidrag i denne sammenhengen, og begge gir innsikt i hvordan vi kan forstå og håndtere bekymringsfullt fravær. Forfatterne tør å stille vanskelige spørsmål og å utfordre dagens system.

Ingen oppskrift

Trude Havik er postdoktor ved Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger, og boka om skolefravær tar utgangspunkt i hennes doktorgrad om skolens rolle ved skolevegring. Haviks mål er tidlig identifisering av elever som viser tegn til at skolen er et vanskelig sted å være. Hvorfor unngår Silje, Klara og Kristian skolen? Hva gjør lærere, skoleledere og foreldre når elever ikke kommer på skolen?

Maila Inkeri Olsen og Lene Holmen *Tett på – Frafall i skolen og psykisk helse*, Fagbokforlaget, 2018. 167 sider

Fraværspromematikk er sammensatt, og denne forskningsbaserte boka beskriver fenomenet og de ulike variantene av skolefravær godt, identifiserer risikofaktorer og foreslår en rekke gode tiltak og intervensjoner. Den skaper med dette et felles kunnskapsgrunnlag og et utgangspunkt for refleksjon og videre arbeid med fravær i skolene – i samarbeid mellom skole og hjem og i støtteapparatet rundt barn og unge og deres familier. Boka går derimot ikke inn på løsning av konkrete saker, noe jeg synes er litt synd. Med stor iver bladde jeg meg gjennom boka i påvente av den endelig avsluttende delen der det skulle komme beskrivelser fra det svært så komplekse og utfordrende landskapet man manøvrerer i når systemene rundt eleven skal enes om elevens beste. Jeg skulle ønske at hjelpeinstansenes ulike roller ble løftet frem: de utallige utfordringene man møter på når systemene møtes, og ikke minst de utfordrende og fastlåste relasjonsmønstrene man støter på i disse sakene.

Jeg blir lei meg over at PP-tjenestens bidrag til å sortere og bygge stillas rundt disse sårbare barna bare blir nevnt et par ganger gjennom boka, og mest i sammenheng med vurdering av fritak fra opplæringsplikt. Jeg mener PP-tjenesten bør kobles på i alle disse sakene på et tidligst mulig stadium,

uavhengig av om eleven har behov for sakkyndig vurdering eller ei. Men ofte blir både PP-tjenesten og andre førstelinjefolk utelatt. Konsekvensen er at man minimaliserer den hjelpen eleven, skolen og pårørende kunne dratt nytte av: i en sakkyndighetserklæring om fritak for opplæringsplikt, behandling i BUP, eller omsorg i barnevernet. Havik skriver flere ganger underveis i boka om kompleksiteten i sakene, og nevner samarbeid med støtteapparatet. Da hadde det vært naturlig å gi det litt mer spalteplass. Støtteapparatet blir beskrevet kun på de siste par sidene av boka.

Havik har et akademisk språk forankret i forskningslitteraturen, og til tider kan det bli litt for mye definisjoner av ulike fenomener. Når det er sagt, gir boka en strålende oppdatering i nyeste forskning på fagfeltet, som også er helt nødvendig å ha i bakhodet for enhver praktiker.

Et lurt grep

Som praktiker med en fot i skoleverdenen og en i sakkyndighetsrollen kjenner jeg meg godt igjen i de systemiske problemstillingene som løftes frem

Begge forfatterne av boka Tett på – Frafall i skolen og psykisk helse er utdannede allmennlærere med videreutdanning i spesialpedagogikk, og har bred erfaring med fraværspromatikk fra skole og fra hjelpeapparatet. Boka tar utgangspunkt i faglig samarbeid med ulike instanser, og i hvordan systemisk tenkning ligger til grunn for og former arbeid i praksis. Midt i blinken for en PP-rådgiver, som har en hjelpehånd i systemet og en hjelpehånd hos eleven som strever med å komme seg på skolen.

Olsen og Holmen har tatt utgangspunkt i fem elevhistorier der elevene selv forteller om møtet med skolen i den perioden det var vanskelig å komme til skolen og delta i undervisningen. Et svært lurt grep, som gjør hele boka levende og svært lettlest. De skriver med et folkespråk som bærer preg av god erfaring med å jobbe ute i systemet, der tungt akademisk språk ofte kommer i veien og kan skape avstand og skjev maktfordeling mellom de sårbare hjelpesøkerne og hjelpeinstansene, som både er flere og har en definisjonsmakt som for mange kan oppleves som truende. Etter elevhistoriene finner leseren en kort refleksjonsdel med drøftings spørsmål knyttet til historiene.

Noe av det aller fineste med boka er at den er full av gullkorn og sitater som brukes for å understreke de viktigste poengene. Og jammen sitter sitatene igjen lenge etter at man har lest boka. Forfatterne innleder boka med fabelen om den lille prinsen, og hevder at nøkkelen til tett oppfølging er grundig kartlegging. Det handler om å bli kjent med eleven og å knytte bånd og «gjøre tam». Revens budskap i fabelen om den lille prinsen er kjernen i Olsens og Holmens arbeid med ungdommene. Med tid og tålmodighet, gjennom forutsigbarhet, rutiner og tydelige rammer vil ungdommene bli trygge og derigjennom kunne utvikle seg videre personlig så vel som faglig.

Kritikk mot systemet

Boka Tett på normaliserer uhensiktsmessige forsvarsmekanismer som unngåelsesatferd, og forklarer hvordan den naturlig oppstår som følge av systemsvikt på skolen, på hjemmebane eller på begge arenaer i interaksjon med elevens sårbarhet. Forfatterne tar for seg sentrale begreper som inkludering, tilpasset opplæring og psykososialt læringsmiljø, og knytter disse begrepene til forståelse av fraværspromatikk i skolen. Som praktiker med en fot i skoleverdenen og en i sakkyndighetsrollen kjenner jeg meg godt igjen i de systemiske problemstillingene som løftes frem. Som Olsen og Holmen så fint beskriver det: Årsaker, utfordringer og løsninger finnes i systemforståelsen. De stiller kritiske

spørsmål, og mener at det er god grunn til å spørre seg om skolesystemet er med på å produsere frafall fordi det ikke settes inn tiltak tidlig nok.

Begge bøkene bør være en del av pensum for dem som i fremtiden ønsker å jobbe med barn og unge, men vil også være nyttige å ha i bokhylla hos hjelpere i de mange tjenestene rundt barna. Kanskje kan bøkene være fine å lese også for den utsatte eleven selv, da de retter kritikk mot systemet, og ikke mot eleven.

For å få eleven tilbake på skolebenken er man nødt til å ha en hjelpehånd hos eleven og en i systemet der ute. En god relasjon er en helt nødvendig forutsetning for å lykkes i dette møysommelige arbeidet, noe begge bøkene på hver sin måte legger vekt på. Avslutningsvis vil jeg trekke frem et sitat fra Tett på-boka som jeg mener er passende i møte med alle elever: «Elever bryr seg ikke om hvor mye du vet, før de vet hvor mye du bryr deg.»